

Nr 240.

Av herr **Sjölander**, *om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om införande av obligatorisk bostadsinspektion för hela riket.*

Att bostadsstandarden i vårt land under den s. k. kristiden väsentligt sjunkit är ett både känt och bedrövt faktum. Redan långt före kristiden lämnade arbetarnas bostadsfråga mycket övrigt att önska. Bostadsnöd gjorde sig redan då gällande.

Det onda har under de gångna åren så förvärrats, att bostadsnöden nu utgör en verklig fara för folkhälsan. Man har råd att offra 100-tals miljoner kronor på försvaret mot yttre inbillade fiender. Men de breda folklagrens liv hotas av tusentals verkliga fiender, långt farligare än dem, mot vilka vi så våldsamt rusta. Ofrånkomligt är, att dåliga och osunda bostäder lägga grunden till och göra individerna synnerligen mottagliga för massor av sjukdomar.

Bostadsfrågans läge i vårt land är en verklig skamfläck för den svenska nationen. Det land, som har så rika naturtillgångar av järn och trä, borde haft en hög bostadsstandard. Hos oss ha funnits de bästa förutsättningar för att vi i bostadshänseende skulle stått synnerligen högt. En ohygglig likgiltighet, som icke nog kan brännmärkas, har gjort sig gällande i denna fråga från de härskande och välbesutna klassernas sida mot de lägre folklagren.

De högre samhällsklasserna ha nedlagt en rörande omsorg om sin egen bostadsfråga. Man har för länge sedan på det hållet insett betydelsen av en hög bostadsstandard icke blott från hemtrevnadens och moralens utan även från fysisk synpunkt. Svår bostadsnöd och sjunkande bostadsstandard borde mana alla sanna fosterlandsvänner att med energi och en sällspord offervilja söka sätta in all sin kraft att åvägabringa en ändring till

det bättre i detta avseende. Visserligen har riksdagen redan visat förståelse för denna viktiga fråga genom anslagen vid 1920 års riksdag, men de gjorda uppoffringarna ha varit som droppar i ett hav, och ett fast planmässigt arbete för bostadsfrågans lösning saknas. Vårt intresse för denna fråga får inte bara inskränka sig till ett beklagande av rådande elände. Därmed kommer man inte långt. Utvägar måste sökas för att komma ur *oefterrättlighetstillståndet*.

Städernas bostadsnöd — synnerligast de större — är frukten av gamla försyndelser. Hade vederbörande myndigheter redan från början vidtagit åtgärder mot privat företagaranda, som endast har till uppgift att ockra på allmänheten utan att offra den ringaste tanke på medmänniskornas och samhällets bästa, skulle säkerligen bostadsfrågan befunnit sig i ett bättre läge. Statens hand har varit och fortfarande är alltför len och mjuk, då det gäller stävja oarter inom vårt samhälle.

Varför har man icke stävjat, att priset på byggnadstomter, materiel m. m. skruvats upp till det onormala? Det är statens ofrånkomliga plikt se till, att dylikt icke får förekomma. Gör icke staten det, då gör den heller icke sin plikt mot samhället och folket, utan gynnar endast, visserligen indirekt, samhällsskadliga element.

Men det är icke blott städernas bostadsfråga, som befinner sig i ett bedrövt läge.

Samma förhållanden möta oss också på landsbygden, synnerligast på de trakter, där det s. k. statarsystemet tillämpas. Den självägande bonden har i regel ordnat sin bostadsfråga ganska väl. Många s. k. bondbyar i vårt land giva bilden av trevnad och välmåga.

Inom vida kretsar i vårt land gör sig den föreställningen gällande, att bostadsfrågan i hela vår landsbygd befinner sig i ett synnerligen lyckligt läge. Så är emellertid ingalunda förhållandet.

Granskar man provinsialläkarnas berättelser, så finner man, att missförhållandena i vissa delar inom landsbygden fullt ut kunna mäta sig med storstädernas, ja, i vissa hänseenden äro ännu svårare. Den, som något närmare studerat lantarbetarnas levnadsförhållanden, har gjort synnerligen tråkiga erfarenheter. I enstaka fall har dock arbetsgivaren behjärtat sina arbetares krav på bostäder, men detta hör tyvärr endast till undantagsfallen.

Lantarbetarefamiljen är oftast talrik.

Visserligen utgöres nu i regel bostaden av ett rum och kök, men golvytan är långt ifrån tillräcklig. Trångboddhet förekommer därför i stor utsträckning. Hygienens enklaste krav på lämpliga anordningar har icke

respekterats. Rumsluften blir därför i hög grad förskämd och osund till synnerligen stor skada för det uppväxande släktet.

Som upplandsrepresentant må jag särskilt framhålla ett brottstycke ur en uppländsk provinsialläkares ämbetsmannaberättelse:

Extra provinsialläkaren i V. Tibble i Uppsala län skriver i sin berättelse:

»En kommunalordförande i V. Tibble uppger 'att statkarlens bostad utgöres *numer* av rum och kök'. Detta *numer* låter ju bra, men jag tror, att det endast är att hänföra till vad som möjligen sedan byggts eller bygges, och sådana bostäder har jag nog sett, men de gamla ruskiga kåkarna, belägna så gott som på marken, usla och fuktiga, finnas nog kvar. Jag har redan förut anmärkt, att befolkningen — och det gäller ej endast statfolk — ej är så noga med renligheten, och således anser man det väl ej vara så noga, huru de få bostaden.

Att tuberkulos skall hava en präktig jordmån i dylika bostäder är ju klart. Det vore väl en av de största välgärningar, om en person — läkare (ej tjänsteläkare) eller ingenjör — finge göra en ordentlig besiktningaresa och sedan Konungens befallningshavande efter de gjorda anmärkningarna ålade de förbättringar, som äro nödvändiga eller absolut utdömde somliga kåkar.»

Så skriver en man under tjänstemannaansvar, en man, som kommit i tillfälle att studera herrgårdssystemets avigsida.

I det mellan lantarbetarnas och arbetsgivarnas organisationer ingångna avtalet ha stipulerats följande bestämmelser:

»Bostad om antingen 2 rum och kök eller 1 rum och kök med tillsammans en golvyta av minst 35 kvm., garderober och skafferier icke inberäknade. Där ej sådant bostadsutrymme beredes, ersättes bristande utrymme med 10 kronor per år och varje fullt felande 3-tal kvm. golvyta, och utbetalas denna ersättning halvårsvis. Dessutom nödiga uthus.

Bostaden skall kunna hållas väl uppvärmd och vara sund samt i övrigt i gott skick.

Med nödiga uthus avses källare eller annan lämplig vinterförvaringsplats för potatis, matbod eller annan motsvarande anordning, vedbod, del i tvättstuga och hemlighus, vidare svinhus samt, där så ske kan, rum för höns.

Tjänare i husbondens kost är berättigad till egen säng med sängkläder i varmt och snyggt möblerat rum. Lösarbetare eller tillfällighetsarbetare skall om möjligt beredas samma förmån.»

Om alla Sveriges lantarbetsgivare voro organiserade och till punkt och pricka uppfyllde avtalets bestämmelser, skulle landsbygdens bostadsfråga befinna sig genom dessa avtalsbestämmelser i långt bättre läge, än vad förut varit fallet. Tyvärr är endast en liten ringa procent av lantarbetsgivare organiserade (i Uppland har uppgivits knappast 10 procent) och de oorganiserade anse sig ej skyldiga följa avtalets bestämmelser. Inkomna rapporter från lantarbetareavdelningarna giva också vid handen, att även organiserade arbetsgivare icke äro så nogräknade med att på denna punkt följa ingånget avtal. I bostadshänseende följer man gärna gammal slentrian, och det har visat sig omöjligt för arbetarna att vinna rättelse i denna punkt.

Rapporterna visa fortfarande, att upprörande missförhållanden ännu äro rådande i bostadsväg på landsbygden. Den rena landsbygden är fattig på nöjen och förströelser. Man är huvudsakligen hänvisad till det nöje och den trevnad, ett hem kan erbjuda. Huru tomt och värdelöst blir ej livet för den individ, som berövas all glädje, utan endast ser faror och bekymmer hota både honom och hans familj från alla håll.

Det har funnits och finnes ännu de bästa förutsättningar för att lösa landsbygdens bostadsfråga. Den ekonomiska sidan av saken lägger ej här så svåra hinder i vägen.

Byggnadstomten kostar ej lantarbetsgivaren något. Trävirke finnes i allmänhet i ganska stor utsträckning på gårdarna samt övrig byggnadsmaterial, såsom sand, lera m. m. Körslorna utföras synnerligen billigt av gårdens eget folk.

Bara dessa uppräknade saker äro väsentliga fördelar, som i hög grad underlätta ett bostadsbyggande bland den rena landsbygdens arbetsgivare.

Före kristiden byggdes på landet präktiga små enfamiljshus för en ringa penning.

Lantarbetsgivarnas slöhet för sina arbetares bostäder är nästan oförklarlig. Man har ockrat på en arbetarstam, som förut knappast kunnat giva sin vilja offentligt till känna.

Nu ha emellertid ljusare tider även randats för lantarbetarna. De ha nu organ, genom vilka de kunna giva sin vilja till känna.

Lantarbetarnas oeftergivliga krav är en höjd bostadsstandard.

Varje socialt intresserad person känner till, vilka oerhörda vådor bostadsnöd och låg bostadsstandard såväl i moraliskt som fysiskt hänseende medföra, varför ett ingående i detalj här är överflödigt. Givet är, att statsmakterna här böra skyndsamt ingripa, bringa plan och reda i hela bostadsfrågan, i mesta möjliga mån undanröja alla hinder för bostadsbyg-

gandet, tillse att enskilda personer, som önska bygga, beredas tomtmark och material till rimliga priser samt genom en statlig inspektion utdöma alla för människobostad ovärdiga och hälsovådliga kåkar.

De abnorma förhållandena på bostadsmarknaden få icke nu utgöra skäl mot ett statligt ingripande, vilket är av nöden.

All hitintills varande bostadsinspektion av hälsonämnder m. m. har visat sig vara fullständigt ineffektiv.

Då det gäller svenska folkets rätt till hemtrevnad och hälsoskydd, får icke staten tveka att på ett effektivt sätt ingripa för att bringa rättelse i faktiska svåra sociala missförhållanden.

Med anledning av vad här ovan är anfört anhålles vördsamt,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning angående möjligheterna av att för hela riket införa bostadsinspektion såsom obligatorisk institution samt för riksdagen framlägga förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 31 januari 1921.

Oscar E. Sjölander.